

การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นของ
องค์การบริหารส่วนตำบลโคกช้าง อำเภอบางไทร
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

People Participation in the Local Development Plan Making of Kokchang
Sub-District Organization, Bangsai District, Ayutthaya Province

พัชรินทร์ เทพทอง¹ | Patchareeporn Tepthong

อภิชาติ พานสุวรรณ^{2*} | Apichat Pansuwan

มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา, ประเทศไทย;

Phranakhon Si Ayutthaya Rajabhat University, Thailand.

*Corresponding author email: apichat_asm@hotmail.com

Abstract

The objectives of this research were to 1) study the level of community participation in the development of local development plans by the Khokchang sub-district administration organization, and 2) investigate the strategies to enhance community participation in the formulation of local development plans. The research methodology comprised two stages: Stage 1 involved quantitative research with a sample group of 340 respondents, utilizing questionnaires; Stage 2 comprised qualitative research with 11 key informants, employing interviews. The research findings revealed that: 1) the overall level of community participation in the development of local development plans by the Khokchang sub-district administration organization was moderate. The highest average score was observed in the aspect of participation in benefiting from the outcomes, while the lowest average score was noted in the aspect of participation in evaluating outcomes. 2) Strategies to promote community participation in the formulation of local development plans include organizing community events on holidays and utilizing diverse communication channels. Moreover, it is recommended to involve residents as a committee in the formulation of local development plans to present the community's needs and concerns.

Received: May 13, 2023 Revised: June 13, 2023 Accepted: June 17, 2023

<https://doi.org/>

Keywords: People Participation, Local Development Planning, Sub-District Organization

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา 1) ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นขององค์การบริหารส่วนตำบลโคกช้าง 2) แนวทางส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น วิธีดำเนินการวิจัยมี 2 ขั้นตอน คือ ขั้นตอนที่ 1 การวิจัยเชิงปริมาณ กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 340 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถาม และขั้นตอนที่ 2 การวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 11 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสัมภาษณ์ ผลการวิจัยพบว่า 1) ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นขององค์การบริหารส่วนตำบลโคกช้างโดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านการมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ และด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ด้านการมีส่วนร่วมในการประเมินผล 2) แนวทางส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น ได้แก่ ควรจัดประชาคมในวันหยุดและมีการประชาสัมพันธ์หลากหลายช่องทาง ควรส่งเสริมให้ประชาชนในพื้นที่ร่วมเป็นคณะกรรมการในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น เพื่อเสนอปัญหาความต้องการของชุมชน

คำสำคัญ: การมีส่วนร่วมของประชาชน, การจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น, องค์การบริหารส่วนตำบล

บทนำ

องค์การบริหารส่วนตำบลโคกช้าง อำเภอบางไทร จังหวัดพระนครศรีอยุธยา เป็นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นรูปแบบหนึ่งที่จัดตั้งขึ้นตามพระราชบัญญัติสภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ. 2537 เป็นรูปแบบของการปกครองที่เกิดจากการกระจายอำนาจการปกครอง เพื่อวัตถุประสงค์ให้ประชาชนในท้องถิ่นได้มีโอกาสเรียนรู้ และดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ในการปกครองท้องถิ่นด้วยตนเอง เพื่อตอบสนองต่อการแก้ปัญหาความต้องการของประชาชนในท้องถิ่น ซึ่งองค์การบริหารส่วนตำบลมีอำนาจหน้าที่ในการพัฒนาตำบลในด้านเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม โดยมีหน้าที่ที่ต้องดำเนินกิจกรรมตามมาตรา 67 ในการจัดให้มีและบำรุงรักษาทางน้ำและทางบก การรักษาความสะอาดของถนน ทางน้ำ

ทางเดิน และที่สาธารณะ รวมทั้งกำจัดมูลฝอยและสิ่งปฏิกูล การป้องกันโรคและระงับโรคติดต่อ การป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย การส่งเสริมการศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม การส่งเสริมการพัฒนาศรี เด็ก เยาวชน ผู้สูงอายุและผู้พิการ การคุ้มครองดูแลและบำรุงรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม บำรุงรักษาศิลปะ จารีตประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่น และวัฒนธรรมอันดีของท้องถิ่น และการปฏิบัติหน้าที่อื่นตามที่ทางราชการมอบหมาย (พระราชบัญญัติสภาพัฒนาการและองค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ. 2537, 2537, น.25-26) กอปรกับระเบียบกระทรวงมหาดไทย ว่าด้วยการจัดทำแผนพัฒนาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2548 กำหนดให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีหน้าที่ในการพัฒนาท้องถิ่นและจัดทำแผนพัฒนาของตนเอง เพื่อเป็นกรอบในการกำหนดทิศทางการพัฒนาที่ชัดเจน ซึ่งการจัดทำแผนพัฒนาต้องมาจากปัญหาและความต้องการของประชาชนในท้องถิ่น โดยมุ่งเน้นการมีส่วนร่วมของประชาชน แผนพัฒนาท้องถิ่นเป็นกรอบและแนวทางในการบริหารงานท้องถิ่นให้มีความคล่องตัว สอดคล้องกับศักยภาพของท้องถิ่น ตอบสนองปัญหาและความต้องการของประชาชนอย่างมีประสิทธิภาพ (ระเบียบกระทรวงมหาดไทย ว่าด้วยการจัดทำแผนพัฒนาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2548, 2548)

ความสำคัญของการมีส่วนร่วมเกิดจากความต้องการเข้าไปพัฒนา หรือสร้างกระบวนการในการแก้ปัญหาต่าง ๆ ในท้องถิ่นด้วยการแสดงความคิดเห็นร่วมกัน ผลักดันกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อต้องการแก้ไขปัญหาของชุมชน ทำให้เกิดการพัฒนารูปแบบใหม่ พร้อมทั้งให้ประชาชนตระหนักถึงหน้าที่ของการมีส่วนร่วม ส่งผลให้ชุมชนมีความเข้มแข็งและเกิดการพัฒนาย่างถูกต้อง แผนพัฒนาท้องถิ่นจึงเป็นเครื่องมือสำคัญต่อการพัฒนาท้องถิ่น โดยการนำปัญหาความต้องการของประชาชนในท้องถิ่นมาพิจารณาและวิเคราะห์ปัญหา เพื่อกำหนดจุดมุ่งหมายภารกิจและแนวทางในการทำงานอย่างเป็นระบบ การจัดลำดับความสำคัญของปัญหาโดยคำนึงถึงผลกระทบที่ประชาชนส่วนใหญ่ได้รับและความต้องการของประชาชนรวมทั้งนโยบายของท้องถิ่นนั้นจะช่วยให้การกำหนดแผนงาน/โครงการของท้องถิ่นให้มีทิศทางที่สอดคล้องกัน และสนองตอบต่อปัญหาความต้องการของประชาชนอย่างแท้จริง นอกจากนี้ยังเป็นการบริหารงบประมาณที่มีอยู่ให้เกิดประสิทธิภาพและเกิดประโยชน์สูงสุดอีกด้วย (จุฬาลักษณ์ กอบัวกลาง, 2560, น.2)

ในช่วงที่ผ่านมามององค์การบริหารส่วนตำบลโคกช้างดำเนินการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นตามภารกิจอำนาจหน้าที่ โดยจัดประชุมประชาคมท้องถิ่นระดับหมู่บ้านและระดับตำบล

เพื่อให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมในการเสนอปัญหา ความต้องการและรวบรวมปัญหาความต้องการดังกล่าวเป็นข้อมูลในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นและกรอบแนวทางในการจัดทำงบประมาณ ตลอดจนตอบสนองความต้องการของประชาชนในพื้นที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ แต่พบว่าประชาชนในพื้นที่ขาดความร่วมมือในการมีส่วนร่วมเสนอปัญหาและความต้องการในพื้นที่ของตนน้อยมาก องค์การบริหารส่วนตำบลโคกช้างได้จัดเก็บสถิติการมีส่วนร่วมของประชาชนในการเข้าร่วมประชาคมในปี 2562-2564 พบว่า ปี 2562 มีประชาชนเข้าร่วมประชุมประชาคมร้อยละ 19 ปี 2563 ประชาชนเข้าร่วมประชุมประชาคมร้อยละ 17 และปี 2564 ประชาชนเข้าร่วมประชุมประชาคมร้อยละ 15 โดยเป็นปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงานตามแผนพัฒนาท้องถิ่นซึ่งเกิดจากขาดการมีส่วนร่วมของภาคประชาชน เห็นได้จากจำนวนผู้เข้าร่วมประชุมประชาคมเพื่อจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นขององค์การบริหารส่วนตำบลโคกช้างไม่เกินร้อยละ 20 ของจำนวนประชากรทั้งหมดในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลโคกช้าง จึงทำให้ผลการดำเนินงานไม่บรรลุตามเป้าหมาย ยุทธศาสตร์และวิสัยทัศน์ที่ได้กำหนดไว้ รวมทั้งไม่สามารถตอบสนองและแก้ไขปัญหาความต้องการของประชาชนได้อย่างแท้จริง

ด้วยเหตุผลดังกล่าวมานี้ ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นขององค์การบริหารส่วนตำบลโคกช้าง อำเภอบางไทร จังหวัดพระนครศรีอยุธยา เพื่อนำผลที่ได้จากการศึกษาไปเป็นแนวทางในการวางแผนแก้ไข ปรับปรุงและพัฒนาส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นได้อย่างเหมาะสม ให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลตอบสนองต่อปัญหาความต้องการของประชาชนและชุมชน รวมทั้งเกิดประโยชน์สูงสุดต่อประชาชนต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นขององค์การบริหารส่วนตำบลโคกช้าง อำเภอบางไทร จังหวัดพระนครศรีอยุธยา
2. เพื่อศึกษาแนวทางส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นขององค์การบริหารส่วนตำบลโคกช้าง อำเภอบางไทร จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

สมมติฐานการวิจัย

ปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ รายได้เฉลี่ยต่อเดือน สถานภาพ และระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในชุมชนที่ต่างกันส่งผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นที่แตกต่างกัน

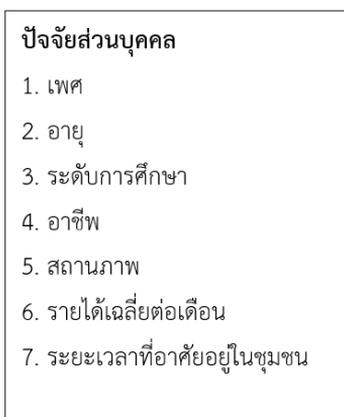
ขอบเขตการวิจัย

1. ขอบเขตด้านประชากร กลุ่มตัวอย่าง และกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ การวิจัยนี้เป็นการวิจัยแบบพหุสาวนวิธี แบ่งประชากรเป็น 2 กลุ่ม ได้แก่ 1) ประชากรที่ใช้ในการวิจัยเชิงปริมาณ คือ ประชาชนอายุ 18 ปีขึ้นไปที่อาศัยอยู่ในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลโคกช้าง จำนวน 2,284 คน เป็นกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 340 คน และ 2) กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่ใช้ในการวิจัยเชิงคุณภาพ ประกอบด้วย กลุ่มผู้นำชุมชน กลุ่มบุคลากรหน่วยงานของรัฐ และกลุ่มตัวแทนประชาชน จำนวน 11 คน

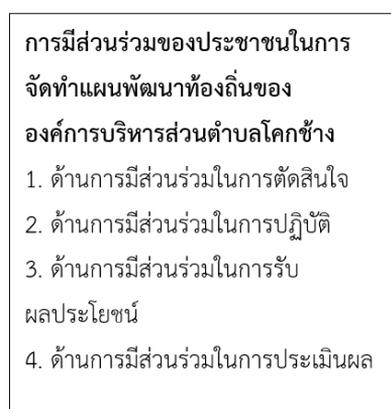
2. ขอบเขตด้านเนื้อหา การวิจัยนี้กำหนดตัวแปรที่ศึกษา คือ 1) ตัวแปรอิสระ ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ รายได้เฉลี่ยต่อเดือน สถานภาพ และระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในชุมชน และ 2) ตัวแปรตาม ได้แก่ การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นทั้ง 4 ด้าน ได้แก่ ด้านการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ด้านการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติ ด้านการมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ และด้านการมีส่วนร่วมในการประเมินผล

กรอบแนวคิดการวิจัย

ตัวแปรอิสระ

ตัวแปรตาม

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้ผู้วิจัยดำเนินการวิจัยเป็น 2 ขั้นตอนดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ มีรายละเอียดดังนี้

1. กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย คือ ประชาชนอายุ 18 ปีขึ้นไปที่อาศัยอยู่ในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลโคกช้าง อำเภอบางไทร จังหวัดพระนครศรีอยุธยา จำนวน 340 คน ซึ่งกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้สูตรของ Yamane (1973) จากประชากร จำนวน 2,284 คน ที่ค่าความคลาดเคลื่อน .05

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถาม ประกอบด้วยข้อคำถาม 2 ตอน ได้แก่ ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม และตอนที่ 2 การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นขององค์การบริหารส่วนตำบลโคกช้าง อำเภอบางไทร จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยแจกแบบสอบถามให้ประชาชนในชุมชน จำนวน 7 ชุมชน เป็นแบบสอบถามจำนวน 340 ชุด ซึ่งขอความร่วมมือในการตอบแบบสอบถามและให้กลุ่มตัวอย่างเป็นผู้กรอกแบบสอบถามด้วยตนเอง จากนั้นนำแบบสอบถามที่ได้รับคืนมาตรวจสอบความสมบูรณ์ แล้วดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติ

4. การวิเคราะห์ข้อมูล ข้อมูลเกี่ยวกับปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ รายได้ต่อเดือน สถานภาพ และระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในชุมชน วิเคราะห์ข้อมูลโดยคำนวณค่าความถี่และร้อยละ สำหรับข้อมูลเกี่ยวกับระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น วิเคราะห์ข้อมูลโดยหาค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อทดสอบสมมติฐานโดยใช้สถิติเพื่อทดสอบความแตกต่างของการมีส่วนร่วมของประชาชน ซึ่งการเปรียบเทียบตามตัวแปรเพศใช้การทดสอบ T-Test

ในกรณีตัวแปรสองกลุ่ม ส่วนการเปรียบเทียบตามตัวแปรอายุ ระดับการศึกษา อาชีพ สถานภาพ รายได้เฉลี่ยต่อเดือน และระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในชุมชน ใช้การวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว F-Test (One-Way ANOVA) ในกรณีตัวแปรสามกลุ่มขึ้นไป โดยกำหนดค่านัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 กรณีที่พบว่าแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ผู้วิจัยจะเปรียบเทียบความแตกต่างโดยการทดสอบเป็นรายคู่ด้วยวิธี Fisher's Least Significant Difference (LSD)

ขั้นตอนที่ 2 เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ มีรายละเอียดดังนี้

1. ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ผู้วิจัยคัดเลือกแบบเจาะจงจากตัวแทน 3 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มผู้นำชุมชน กลุ่มบุคลากรหน่วยงานของรัฐ และกลุ่มตัวแทนประชาชน จำนวน 11 คน
2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสัมภาษณ์ ประกอบด้วยประเด็นสัมภาษณ์ 4 ข้อ ได้แก่ แนวทางส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นขององค์การบริหารส่วนตำบลโคกช้าง อำเภอบางไทร จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ที่ครอบคลุม 1) ด้านการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ 2) ด้านการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติ 3) ด้านการมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ และ 4) ด้านการมีส่วนร่วมในการประเมินผล
3. การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ โดยแจ้งวัตถุประสงค์และขั้นตอนการให้สัมภาษณ์และแจ้งกำหนดการนัดหมาย วัน เวลาที่สัมภาษณ์
4. การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยนำข้อมูลที่เก็บรวบรวมและเรียบเรียงจัดลำดับความสำคัญของเนื้อหา และนำเสนอข้อมูลเป็นข้อความเชิงบรรยาย

ผลการวิจัย

1. ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นขององค์การบริหารส่วนตำบลโคกช้าง อำเภอบางไทร จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ผลการศึกษาพบว่า ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นขององค์การบริหารส่วนตำบลโคกช้าง อำเภอบางไทร จังหวัดพระนครศรีอยุธยาโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 2.70$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ ด้านการมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ ($\bar{X} = 4.02$) รองลงมาคือ ด้านการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติ ($\bar{X} = 2.52$) และด้านการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ($\bar{X} = 2.46$) ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ ด้านการมีส่วนร่วมในการประเมินผล ($\bar{X} = 1.79$) มีผลการวิจัยแต่ละด้านดังนี้

1.1 ด้านการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจโดยรวมอยู่ในระดับน้อย ($\bar{X} = 2.46$) เมื่อพิจารณารายข้อพบว่าข้อที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ ท่านได้เข้าร่วมประชุมประชาคมเพื่อเสนอปัญหาของชุมชน ($\bar{X} = 2.76$) รองลงมาคือท่านมีส่วนร่วมพิจารณาสาเหตุของปัญหาหรือความต้องการของคนในชุมชนเพื่อจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น ($\bar{X} = 2.61$) ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด

คือ ท่านมีส่วนร่วมในการวางแผนนโยบายขององค์การบริหารส่วนตำบลเพื่อแก้ไขและลดปัญหาของท้องถิ่น ($\bar{X} = 1.93$)

1.2 ด้านการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติโดยรวมอยู่ในระดับน้อย ($\bar{X} = 2.52$) เมื่อพิจารณารายข้อพบว่าข้อที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ ท่านมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมที่องค์การบริหารส่วนตำบลได้นำไปดำเนินการให้บรรลุตามแผนพัฒนาท้องถิ่น เช่น กิจกรรมวันสำคัญต่าง ๆ การฝึกอบรมอาชีพ เป็นต้น ($\bar{X} = 3.03$) รองลงมาคือท่านมีส่วนร่วมในการเสนอแนะเกี่ยวกับการใช้ประโยชน์ของทรัพย์สินภายในชุมชน ($\bar{X} = 2.63$) ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ ท่านมีส่วนร่วมสนับสนุนวัสดุอุปกรณ์ให้กับองค์การบริหารส่วนตำบลเพื่อให้แผนงาน/โครงการ/กิจกรรมบรรลุผล ($\bar{X} = 1.89$)

1.3 ด้านการมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.02$) เมื่อพิจารณารายข้อพบว่าข้อที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ ท่านได้รับผลประโยชน์จากองค์การบริหารส่วนตำบลในการจัดทำโครงการด้านการพัฒนาถนน ไฟฟ้าและประปา ($\bar{X} = 4.58$) รองลงมาคือท่านเห็นว่าโครงการหรือกิจกรรมตามแผนพัฒนาท้องถิ่นทำให้คุณภาพชีวิตประชาชนภายในท้องถิ่นดีขึ้น ($\bar{X} = 4.03$) ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ ท่านได้รับผลประโยชน์จากองค์การบริหารส่วนตำบลในการจัดทำโครงการด้านการศึกษา วัฒนธรรม และประเพณี เช่น วันสงกรานต์ วันสำคัญต่าง ๆ ($\bar{X} = 3.76$)

1.4 ด้านการมีส่วนร่วมในการประเมินผลโดยรวมอยู่ในระดับน้อยที่สุด ($\bar{X} = 1.79$) เมื่อพิจารณารายข้อพบว่าข้อที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ ท่านได้ร่วมตรวจสอบผลการดำเนินโครงการ/กิจกรรมขององค์การบริหารส่วนตำบล ($\bar{X} = 1.98$) รองลงมาคือท่านมีส่วนร่วมในการติดตามประเมินผลโครงการที่บรรจุในแผนพัฒนาท้องถิ่นว่าสอดคล้องกับแนวทางที่กำหนดไว้หรือไม่ ($\bar{X} = 1.85$) ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ ท่านมีส่วนร่วมตรวจสอบการใช้งบประมาณในการดำเนินโครงการ/กิจกรรมขององค์การบริหารส่วนตำบล ($\bar{X} = 1.71$)

2. การเปรียบเทียบการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นขององค์การบริหารส่วนตำบลโคกช้าง อำเภอบางไทร จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ผลการเปรียบเทียบตามตัวแปรศึกษามีดังนี้

2.1 การเปรียบเทียบตามตัวแปรเพศ ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ .05 พบว่าประชาชนที่มีเพศต่างกันมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นด้านการมีส่วนร่วมในการ

ตัดสินใจ (Sig = .13) ด้านการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติ (Sig = .83) ด้านการมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ (Sig = .46) และด้านการมีส่วนร่วมในการประเมินผล (Sig = .44) ไม่แตกต่างกัน ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่กำหนดไว้

2.2 การเปรียบเทียบตามตัวแปรอายุ ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ .05 พบว่า ประชาชนที่มีอายุต่างกันมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นด้านการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ (Sig = .06) และด้านการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติ (Sig = .16) ไม่แตกต่างกัน ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่กำหนดไว้ ยกเว้นด้านการมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ (Sig = .00) และด้านการมีส่วนร่วมในการประเมินผล (Sig = .00) ที่ประชาชนมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นแตกต่างกัน ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่กำหนดไว้

2.3 การเปรียบเทียบตามตัวแปรระดับการศึกษา ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ .05 พบว่า ประชาชนที่มีระดับการศึกษาต่างกันมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นด้านการมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ (Sig = .07) ไม่แตกต่างกัน ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่กำหนดไว้ ยกเว้นด้านการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ (Sig = .00) ด้านการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติ (Sig = .01) และด้านการมีส่วนร่วมในการประเมินผล (Sig = .00) ที่ประชาชนมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นแตกต่างกัน ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่กำหนดไว้

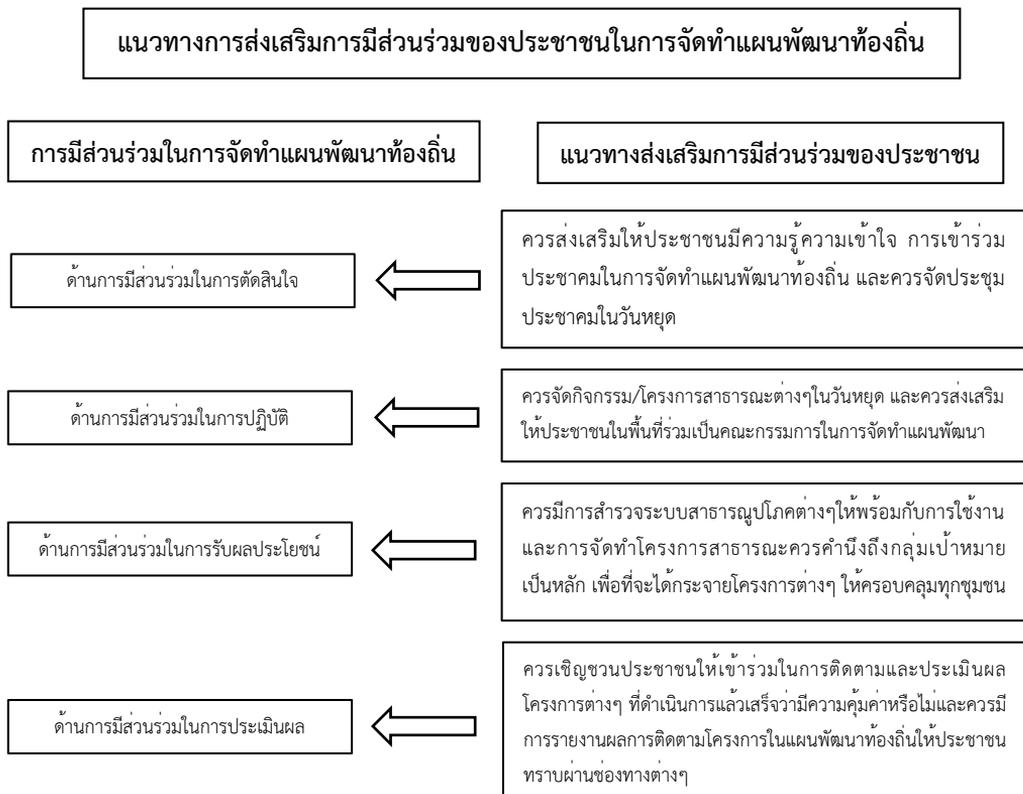
2.4 การเปรียบเทียบตามตัวแปรอาชีพ ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ .05 พบว่า ประชาชนที่มีอาชีพต่างกันมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นด้านการมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ (Sig = .08) ไม่แตกต่างกัน ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่กำหนดไว้ ยกเว้นด้านการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ (Sig = .00) ด้านการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติ (Sig = .00) และด้านการมีส่วนร่วมในการประเมินผล (Sig = .00) ที่ประชาชนมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นแตกต่างกัน ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่กำหนดไว้

2.5 การเปรียบเทียบตามตัวแปรรายได้เฉลี่ยต่อเดือน ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ .05 พบว่า ประชาชนที่มีรายได้เฉลี่ยต่อเดือนต่างกันมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นด้านการมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ (Sig = .12) ไม่แตกต่างกัน ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่กำหนดไว้ ยกเว้นด้านการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ (Sig = .00) ด้านการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติ (Sig = .00) และด้านการมีส่วนร่วมในการประเมินผล (Sig = .00) ที่ประชาชนมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นแตกต่างกัน ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่กำหนดไว้

2.6 การเปรียบเทียบตามตัวแปรสถานภาพ ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ .05 พบว่า ประชาชนที่มีสถานภาพต่างกันมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นด้านการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ (Sig = .28) ด้านการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติ (Sig = .70) ด้านการมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ (Sig = .21) และด้านการมีส่วนร่วมในการประเมินผล (Sig = .62) ไม่แตกต่างกัน ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่กำหนดไว้

2.7 การเปรียบเทียบตามตัวแปรระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในชุมชน ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ .05 พบว่า ประชาชนที่มีระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในชุมชนต่างกันมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นด้านการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ (Sig = .60) ด้านการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติ (Sig = .60) ด้านการมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ (Sig = .08) และด้านการมีส่วนร่วมในการประเมินผล (Sig = .10) ไม่แตกต่างกัน ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่กำหนดไว้

3. การศึกษาแนวทางส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นขององค์การบริหารส่วนตำบลโคกช้าง อำเภอบางไทร จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ผลการศึกษานำเสนอเป็นแผนภาพดังนี้

อภิปรายผล

องค์การบริหารส่วนตำบลโคกช้าง อำเภอบางไทร จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ประกอบด้วย 7 ชุมชน ได้แก่ หมู่ 1 บ้านโคกช้าง หมู่ 2 บ้านหนามเตย หมู่ 3 บ้านเหนือวัด หมู่ 4 บ้านสามเรือน หมู่ 5 บ้านบัวชม หมู่ 6 บ้านท้องวัง และหมู่ 7 บ้านทางยาว มีประชากรทั้งสิ้น 2,784 คน ลักษณะชุมชนเป็นสังคมกึ่งชนบทกึ่งเมือง ประชาชนส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม รองลงมาประกอบอาชีพพนักงานบริษัทเอกชน (โรงงานอุตสาหกรรม) โดยอยู่อาศัยเป็นแบบครัวเรือนขนาดใหญ่ ดังนั้น ประชาชนในชุมชนจึงไม่เห็นความสำคัญเรื่องการมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น ซึ่งระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นขององค์การบริหารส่วนตำบลโคกช้าง อำเภอบางไทร จังหวัดพระนครศรีอยุธยา โดยรวมทั้ง 4 ด้าน มีค่าแปลผลอยู่ในระดับปานกลาง ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ ชนิกา พันล้อม (2550) ที่กล่าวถึงปัญหาและข้อจำกัดของการมีส่วนร่วมของประชาชนที่เกิดจากสาเหตุสำคัญ คือ ประชาชนยังขาดความตระหนัก ซึ่งหมายถึง ความรู้ ความเข้าใจในสิทธิและบทบาทหน้าที่ของตนเอง สามารถอภิปรายได้ว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นขององค์การบริหารส่วนตำบลโคกช้างยังไม่ดีเท่าที่ควร ประชาชนเข้าร่วมในการประชาคมจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นในแต่ละครั้งจำนวนไม่มาก ซึ่งไม่สอดคล้องกับรูปแบบการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นที่เน้นการมีส่วนร่วมของประชาชน ทั้งนี้อาจเป็นเพราะประชาชนส่วนใหญ่ไม่มีความรู้เกี่ยวกับการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น หากต้องการให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการประชาคม ลำดับแรก คือ ต้องสร้างความเข้าใจให้กับประชาชนว่าการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นมีลักษณะกิจกรรมแบบใด ทำแล้วได้อะไร ส่งผลอะไรกับคุณภาพชีวิตของประชาชนในแต่ละวัน ดังนั้น รูปแบบที่จะสื่อสารต้องเข้าใจง่าย ไม่ซับซ้อน ประชาชนถึงจะสนใจเข้ามามีส่วนร่วมในการประชาคม

ผลการศึกษาข้างต้นยังสอดคล้องกับแนวคิดของ สถาบันพระปกเกล้า (2548) ที่ระบุว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนมีหลายขั้นตอน ขั้นตอนที่สำคัญ คือ ประชาชนต้องมีเวลาที่จะร่วมในกิจกรรมนั้น จากผลการวิจัยพบว่า ประชาชนส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม จึงอาจไม่มีเวลาพอที่จะเข้าร่วมในการประชุมประชาคม ดังนั้น ระยะเวลาในการจัดประชาคมควรจัดให้มีความเหมาะสม เพื่อเป็นแรงผลักดันให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมมากขึ้น และสอดคล้องกับแนวคิดของ ยูพาพร รุปร่าง (2545) ที่กล่าวว่าระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนมีหลายระดับ แต่ระดับที่มีความสำคัญ คือ ระดับการให้ข้อมูลข่าวสารเป็นการให้ข้อมูลข่าวสาร

แก่ประชาชนในกิจกรรมต่าง ๆ ของหน่วยงานรัฐ ซึ่งการแจ้งข่าวสารการจัดประชุมประชาคมขององค์การบริหารส่วนตำบลอาจมีการประชาสัมพันธ์ไม่ทั่วถึง ดังนั้น ควรมีการประชาสัมพันธ์หลากหลายช่องทางมากขึ้น เพื่อให้เกิดการทั่วถึงของการแจ้งข้อมูลข่าวสาร

สำหรับผลการศึกษาศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นขององค์การบริหารส่วนตำบลโคกช้าง อำเภอบางไทร จังหวัดพระนครศรีอยุธยา โดยพิจารณาเป็นรายด้านมีรายละเอียดดังนี้

1. ด้านการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ประชาชนมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นอยู่ในระดับน้อย ซึ่งประชาชนส่วนใหญ่ที่ตอบแบบสอบถามมีการศึกษาอยู่ในระดับชั้นประถมศึกษาและพบว่าประเด็นที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดในด้านการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจคือการมีส่วนร่วมในการวางแผนนโยบายขององค์การบริหารส่วนตำบลในการวางแผนพัฒนาท้องถิ่น จึงอภิปรายได้ว่าประชาชนขาดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับกระบวนการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นว่าตนเองมีสิทธิในการร่วมกันวางแผน/เสนอปัญหาต่าง ๆ ในการจัดทำแผนพัฒนาดังกล่าว อีกทั้งประชาชนส่วนใหญ่มีความคิดว่าการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นเป็นหน้าที่ของผู้นำชุมชนและผู้บริหารท้องถิ่น ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของของ ชนิกา พันล่อม (2550) ที่กล่าวถึงปัญหาและข้อจำกัดของการมีส่วนร่วมของประชาชนว่าเกิดจากสาเหตุสำคัญคือ ประชาชนยังขาดความตระหนัก ซึ่งหมายถึงความรู้ความเข้าใจในสิทธิและบทบาทหน้าที่ของตนเอง

2. ด้านการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติ ประชาชนมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นอยู่ในระดับน้อย ซึ่งประชาชนในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลโคกช้างส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรมและพนักงานบริษัทเอกชน และพบว่าประเด็นที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดในด้านการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติ คือ การมีส่วนร่วมสนับสนุนวัสดุอุปกรณ์ให้กับองค์การบริหารส่วนตำบลเพื่อให้แผนงาน/กิจกรรม/โครงการบรรลุผล จึงอภิปรายได้ว่าการประกอบอาชีพของประชาชนเป็นการประกอบอาชีพแบบทำงานประจำ มีการเข้าปฏิบัติงานที่มีกฎระเบียบชัดเจน จึงทำให้ประชาชนส่วนใหญ่ไม่สะดวกเข้าร่วมกิจกรรมในวัน เวลาราชการ อีกทั้งประชาชนส่วนใหญ่มีรายได้เฉลี่ยต่อเดือน ระหว่าง 10,001-15,000 บาท ซึ่งเป็นรายได้ที่ไม่สูงมากนัก จึงอาจส่งผลให้ประชาชนไม่สามารถมีส่วนร่วมในการสนับสนุนวัสดุอุปกรณ์เพื่อให้โครงการ/กิจกรรมขององค์การบริหารส่วนตำบลสำเร็จลุล่วงได้ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ จีรวรรณ อินทรีย์สังวร (2552) ที่กล่าวว่าเงื่อนไขสำคัญของการมีส่วนร่วมของประชาชน

คือ ประชาชนต้องไม่เสียเงินทองหรือค่าใช้จ่ายในการเข้าไปมีส่วนร่วมเกินกว่าเขาประเมินผลตอบแทนที่จะได้รับ

3. ด้านการมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ ประชาชนมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นอยู่ในระดับมาก ซึ่งอภิปรายได้ว่าการที่องค์กรบริหารส่วนตำบลโคกช้างจัดทำโครงการสาธารณะด้านพัฒนาถนน ไฟฟ้าและประปา ประชาชนสามารถใช้ประโยชน์จากโครงการ/กิจกรรมสาธารณะดังกล่าวได้ทุกคน และทำให้ประชาชนรู้สึกว่าการที่องค์กรบริหารส่วนตำบลได้จัดทำโครงการ/กิจกรรมสาธารณะดังกล่าวสามารถแก้ปัญหาในการดำรงชีวิตได้ในระดับหนึ่ง อีกทั้งยังเป็นประโยชน์ต่อการดำรงชีวิตประจำวันอีกด้วย สอดคล้องกับแนวคิดของ อนุภาพ ธีรลภ (2558) ที่กล่าวว่าปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนมีหลายปัจจัย หนึ่งในปัจจัยที่ประชาชนคำนึงถึง คือ ประโยชน์ตอบแทนที่จะได้รับ

4. ด้านการมีส่วนร่วมในการประเมินผล ประชาชนมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นอยู่ในระดับน้อยที่สุด ซึ่งพบว่าประเด็นที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดในด้านการมีส่วนร่วมในการประเมินผล คือ การมีส่วนร่วมในการตรวจสอบการใช้งบประมาณในการดำเนินโครงการ/กิจกรรมขององค์กรบริหารส่วนตำบล จึงอภิปรายได้ว่าการมีส่วนร่วมในการประเมินผลประชาชนส่วนใหญ่อาจไม่มีส่วนร่วมในการติดตามประเมินผลโครงการมากนัก เนื่องจากประชาชนอาจมีความรู้สึกว่าการประเมินผลแผนพัฒนาท้องถิ่นและการตรวจสอบการใช้งบประมาณในการดำเนินโครงการ/กิจกรรมต่าง ๆ ไม่ใช่หน้าที่ของตนเอง แต่เป็นหน้าที่ของเจ้าหน้าที่หน่วยงานของรัฐที่ต้องมีหน้าที่ในการประเมินผลโครงการ/กิจกรรมต่าง ๆ ในแผนพัฒนาท้องถิ่น ทั้งนี้ ถ้าต้องการให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการประเมินผลแผนพัฒนาท้องถิ่นมากขึ้น ขั้นตอนในการประเมินผลแผนพัฒนาท้องถิ่นต้องมีรูปแบบที่เข้าใจง่าย ไม่ซับซ้อน และให้ความรู้กับประชาชนเกี่ยวกับสิทธิและหน้าที่ของตนเองว่าสามารถเข้าร่วมประเมินผลแผนพัฒนาท้องถิ่นได้ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Cohen and Uphoff (1981 อ้างถึงใน สมบัติ นามบุรี, 2562) ที่กล่าวว่าการมีส่วนร่วมในขั้นตอนการประเมินผลนั้นประชาชนไม่ได้มีส่วนร่วมมากนัก ส่วนใหญ่บทบาทดังกล่าวเป็นของเจ้าหน้าที่ภาครัฐ

ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นขององค์การบริหารส่วนตำบลโคกช้าง อำเภอบางไทร จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะดังนี้

1. ด้านการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ องค์การบริหารส่วนตำบลโคกช้างควรจัดให้มีการประชุมประชาคมจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น โดยให้มีช่วงเวลาที่เหมาะสมเป็นไปตามความต้องการของประชาชนส่วนใหญ่ในพื้นที่ เช่น วันเสาร์และวันอาทิตย์ พร้อมทั้งอำนวยความสะดวกในการเดินทางเข้าร่วมประชุมประชาคมแก่ประชาชนและควรสร้างช่องทางการประชาสัมพันธ์ที่หลากหลาย เพื่อเป็นการแจ้งข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับวัน เวลาและสถานที่ในการจัดประชุมประชาคม

2. ด้านการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติ องค์การบริหารส่วนตำบลโคกช้างควรจัดโครงการ/กิจกรรมต่าง ๆ ในวันหยุด และควรส่งเสริมให้ประชาชนในพื้นที่ร่วมเป็นคณะกรรมการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น เพื่อเสนอปัญหาความต้องการของชุมชนเป็นประจำสม่ำเสมอ กำหนด เสนอโครงการ/กิจกรรมต่าง ๆ ในการดำเนินกิจกรรมของชุมชนเพื่อแก้ไขปัญหาของท้องถิ่น

3. ด้านการมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ องค์การบริหารส่วนตำบลโคกช้างควรจัดให้มีการสำรวจระบบสาธารณูปโภคต่าง ๆ เนื่องจากถนน ไฟฟ้าและประปาเริ่มชำรุดเสียหาย ควรพัฒนาระบบประปาเพราะชุมชนเริ่มขยาย ทำให้น้ำประปาไม่เพียงพอต่อการอุปโภคบริโภค และควรคำนึงถึงกลุ่มเป้าหมายที่จะได้รับผลประโยชน์เป็นหลัก เพื่อกระจายโครงการ/กิจกรรมต่าง ๆ ให้ครอบคลุมทุกชุมชนและเกิดประโยชน์สูงสุดแก่ประชาชน

4. ด้านการมีส่วนร่วมในการประเมินผล องค์การบริหารส่วนตำบลโคกช้างควรกำหนดแนวทางในการติดตามและประเมินผลแผนพัฒนาท้องถิ่นที่ชัดเจน ควรเชิญชวนประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผลอย่างต่อเนื่อง และควรติดตามประเมินผล 3 เดือนต่อครั้งและรายงานผลการดำเนินโครงการ/กิจกรรมต่าง ๆ ให้ประชาชนได้รับทราบผ่านช่องทางต่าง ๆ

เอกสารอ้างอิง

- จิรวรรณ อินทรีย์สังวร. (2552). การมีส่วนร่วมของประชาชนเกี่ยวกับการจัดทำแผนพัฒนาสามปี: กรณีศึกษาองค์การบริหารส่วนตำบลโป่งแพร์ อำเภอแม่ลาว จังหวัดเชียงราย [การศึกษาอิสระปริญญาโทมหาบัณฑิต]. มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย.
- จุฬาลักษณ์ กอบัวกลาง. (2560). การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นของเทศบาลตำบลเมืองเก่า อำเภอกบินทร์บุรี จังหวัดปราจีนบุรี [การค้นคว้าอิสระปริญญาโทมหาบัณฑิต]. มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์.
- ชนิกา พันล่อม. (2550). การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาสามปีของเทศบาลตำบลแม่แจ่ม อำเภอแม่แจ่ม จังหวัดเชียงใหม่ [การศึกษาอิสระปริญญาโทมหาบัณฑิต]. มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- พระราชบัญญัติสภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ. 2537. (2537). ราชกิจจานุเบกษา, 111(53 ก), 11-35.
- ยุพาพร รุปงาม. (2545). การมีส่วนร่วมของข้าราชการสำนักงานงบประมาณในการปฏิรูประบบราชการ [ภาคนิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต]. สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- ระเบียบกระทรวงมหาดไทย ว่าด้วยการจัดทำแผนพัฒนาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ.2548. (2548). ราชกิจจานุเบกษา, 122(115 ง), 46-57.
- สถาบันพระปกเกล้า. (2548). การมีส่วนร่วมของประชาชน. วิทยาลัยพัฒนาการปกครองท้องถิ่น.
- สมบัติ นามบุรี. (2562). ทฤษฎีการมีส่วนร่วมในงานรัฐประศาสนศาสตร์. วารสารวิจัยวิชาการ, 2(1), 183-197.
- อนุภาพ ธีรลาภ. (2558). การวิเคราะห์เชิงสมมุติฐานการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชนบท ศึกษาเฉพาะกรณีอำเภอพิบูลมังสาหาร จังหวัดอุบลราชธานี [สารนิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต]. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- Yamane, T. (1973). *Statistics: An introductory analysis* (3rd ed.). Harper and Row.

